

Delredovisning av regeringsuppdrag Att genomföra insatser för att öka kunskapen i skolan om den nationella minoriteten romer (Ku2016/01673/DISK)

Inledning och bakgrund

Inledning

Härmed lämnas den tredje delredovisningen av uppdraget (Ku2016/01673/DISK) om insatser för att öka kunskapen i skolan om den nationella minoriteten romer.

Skolverket ska senast den 1 mars varje år 2017-2019 redovisa uppdraget till Länsstyrelsen i Stockholms län med kopia till Regeringskansliet (Kulturdepartementet och Utbildningsdepartementet). Enligt besked från Kulturdepartementet i januari 2019 ska slutredovisning med ekonomisk redovisning lämnas senast 1 mars 2020.

Bakgrund

Skolverket fick den 30 juni 2016 uppdraget (Ku2016/01673/DISK) att genomföra insatser för att öka kunskapen i skolan om de nationella minoriteterna, med fokus på romer. I uppdraget ingår att sprida information och kunskap via befintliga kanaler. Dessutom ska Skolverket genomföra en riktad insats till ett antal kommuner som innebär att lärare och utvecklingsledare erbjuds kunskapsstöd och nätverk som stöd i sitt arbete med att öka kunskapen om den nationella minoriteten romer. I den riktade insatsen ingår också att undersöka vilken form av stöd som redan finns i de kommuner som har ett pågående arbete för romsk inkludering, för att därefter ta fram och erbjuda ett stödpaket för ändamålet.

I arbetet ska Skolverket överväga hur tidigare framtaget material, såsom Skolverkets digitala läromedelssupplement, kan användas. Arbetet med uppdraget ska genomföras i samverkan med romska företrädare och efter dialog med Länsstyrelsen i Stockholms län och Forum för levande historia.

I den andra delrapporten¹ inom uppdraget beskriver Skolverket den kartläggning som myndigheten lät genomföra i uppstarten av uppdraget. Där framkom bland annat att förutsättningarna för arbetet med romsk inkludering i skolor ser olika ut i kommunerna samt att relativt få lärare i svenska, samhällskunskap och historia använde sig av Skolverkets tidigare framtagna läromedelssupplement, oberoende av om de arbetade i en pilot-/utvecklingskommun eller inte.

¹ Skolverket dnr 7.5.2 2018:311

2019-02-20
Dnr 2018:1425
2 (8)

I samma rapport beskrivs även det riktade stöd som myndigheten initierade tillsammans med utvecklingskommunerna Borås, Gävle, Haninge, Stockholm och Uppsala.

Genomförande

Riktad insats i form av utbildning och undervisningsmaterial

Skolverket erbjöd inledningsvis ovanstående utvecklingskommuner att vara med och definiera sina behov. Det var dock svårt att få gehör för detta arbetssätt vilket till viss del kan förklaras av att det är tidskrävande att definiera exakt vilken typ av stöd som behövs och därmed finns en risk för att arbetet inte prioriteras. Myndigheten har dock under 2018 fördjupat dialogen med Stockholms stad, som är en av utvecklingskommunerna inom romsk inkludering. Den fördjupade dialogen har ineburit att Skolverket och Stockholms stad under 2018 har arbetat med en gemensam pilotsatsning inom grundskoleområde 3, Farsta och Hägersten-Liljeholmen. Där beslutade kommunen att 21 lärare, det vill säga en lärare från varje grundskola, skulle utses till så kallade MR-ambassadörer (mänskliga rättighetsambassadörer). Satsningen innebar att de utvalda lärarna skulle få viss kompetensutveckling och stöd från Stockholms stad inom området mänskliga rättigheter samt en utbildning om nationella minoriteter med fokus på romer. Utbildningen genomförs av Södertörns högskola på uppdrag av Skolverket.

Utbildning

Skolverket uppdrog åt Södertörns högskola att genomföra utbildning i syfte att ge MR-ambassadörerna kunskap om de fem erkända nationella minoriteterna med särskilt fokus på den romska minoriteten. Målet med utbildningen var att den skulle stärka deltagarna såväl i deras yrkesroll som lärare, som i deras roll som MR-ambassadör i relation till nationella minoriteter. I utbildningen belystes frågor om romernas historia och nutida situation, det romska språkets historia samt didaktiska frågor i relation till den romska minoriteten. Utbildningens omfattning var tre heldagar med mellanliggande uppgifter som deltagarna skulle arbeta med i sin verksamhet. Till kursstart var 21 deltagare anmälda men endast 13 kom att genomföra utbildningen². Ett stort antal av de anmälda valde alltså att inte påbörja utbildningen. En viktig anledning till att så många valde att inte påbörja utbildningen var sannolikt att det uppstartsmöte vid kansliet för mänskliga rättigheter inom Stockholms stad, där behov och förväntningar skulle diskuteras, inte genomfördes. Utvärderingen visar dock att de som genomförde utbildningen uppfattade den som mycket meningsfull³. Av den anledningen har Skolverket valt att erbjuda utbildningen vid Södertörns högskola även under 2019.

² Elva personer deltog i hela utbildningen. Två personer deltog i två av tre dagar.

³ Södertörns högskola. Rapport utbildning av MR-ambassadörer i Stockholms stad på uppdrag av Skolverket, dnr 7.5.2 2016:1158.

Digitalt stödpaket

I den inledande dialogen med Haninge kommun och Stockholms stad diskuterades möjligheten att erbjuda en boklåda. Tanken var att underlätta för skolor att få tillgång till relevant litteratur gällande undervisning om den nationella minoriteten romer genom att förse skolor med en boklåda. Det visade sig dock att en boklåda i fysisk form inte var det bästa alternativet och Skolverket valde istället att skapa ett digitalt stödpaket som riktar sig till lärare. Utformningen ligger i linje med den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet där ett av målen är att barn, elever och personal ska ha god och likvärdig tillgång till digitala verktyg och resurser i syfte att förbättra utbildningen och effektivisera verksamheten⁴. Eftersom stödpaketet skapades digitalt får också fler möjlighet att ta del av materialet än vad som hade varit fallet med en fysisk boklåda.

I det digitala stödpaketet har Skolverket samlat undervisningsmaterial som lärarhandledningar, faktamaterial, inspiration för undervisning och reportage på en webbsida⁵. Materialet som presenteras på sidan är främst avsett för högstadiet och kopplat till kursplanerna i svenska, samhällskunskap, historia och modersmål som nationellt minoritetsspråk romani chib. Det kan dock användas även i andra ämnen och åldersgrupper, exempelvis inom gymnasieskolan. Stödpaketet togs fram tillsammans med en referensgrupp av ämneslärare, romska brobyggare och/eller modersmålslärare i romani chib som finns kopplad till detta uppdrag. Materialet är framtaget av olika aktörer såsom Forum för levande historia, UR och Romska ungdomsförbundet. För att kunna inkludera häftet ”Vi läser om romer” uppdrog Skolverket åt Romska ungdomsförbundet att överföra det till pdf-format⁶.

Länk till det digitala stödpaketet finns förutom på Skolverkets webbsida, även på minoritet.se⁷ och på Norrbottens museums webbplats kopplat till utställningen ”Vi är romer”⁸.

Informations- och kunskapsspridning

Konferenser

Skolverket har under året nyttjat befintliga konferenser för att sprida information om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Detta arbetssätt har använts i tre olika sammanhang: två brobyggarkonferenser, en konferens för språk-, läs- och skrivutvecklare samt ett seminarium vid Mänskliga rättighetsdagarna.

Vid en utbildningsdag tillsammans med romska brobyggare den 3 maj 2018 fick de 12 romska brobyggarna både information om modersmål som nationellt

⁴ Nationella digitaliseringsstrategi för skolväsendet (U2017/04119/S) sid 10

⁵ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/kampanj-stodpaket-undervisa-om-romer> 2019-01-23 kl.12:41

⁶ <https://www.skolverket.se/download/18.4fc05a3f164131a74185b9c/1539074617586/Vi%20la%CC%88ser%20om%20romer.pdf> 2019-01-23 kl.12:40

⁷ <http://www.minoritet.se/5010> 2019-01-23 kl.12:40

⁸ <http://norrbottemuseum.se/barn-skola/skola/skolprogram/vi-aer-romer-moet-maenniskorna-bakom-myten.aspx> 2019-01-23 kl.13:57

2019-02-20
Dnr 2018:1425
4 (8)

minoritetsspråk romani chib samt om inom vilka ämnen lärare förväntas undervisa om nationella minoriteter. Konferenspasset innehöll även information om skolans demokratiska uppdrag. Samtliga brobyggare fick ett antal exemplar av den affisch som tagits fram inom ramen för uppdraget för att kunna sätta upp på skolor där de är verksamma. Den 9 november hölls en konferens för brobyggare, kommunrepresentanter, samordnare för nationella minoritetsfrågor i kommuner, förvaltningschefer och rektorer med flera. Förutom att informera om inom vilka ämnen som lärare förväntas undervisa om nationella minoriteter informerade Skolverket här även om den utbildningssatsning som arrangerats tillsammans med Södertörns högskola och Stockholms stad samt om det digitala stödpaket⁹ som myndigheten har sammanställt tillsammans med andra aktörer. Cirka 55 personer deltog vid detta tillfälle.

Varje år arrangerar Skolverket en konferens för språk-, läs- och skrivutvecklare. 2018 ägde konferensen rum den 8-9 oktober i Stockholm och hade temat Perspektiv på språk. Under konferensen arrangerade Skolverket ett seminarium tillsammans med Baki Hasan från Språkrådet med temat Undervisning om nationella minoritetsspråk. Vid Skolverkets del av seminariet behandlades skolans uppdrag rörande nationella minoriteter och minoritetsspråk, medan Språkrådet stod för en fördjupande del rörande romani chib och romer. Seminariet hade 20 deltagare.

Den 16 november 2018 deltog Skolverket i en panel på Mänskliga Rättighetsdagarna, MR-dagarna. Temat var ”Samerna och den svenska skolan – historiskt och idag” och panelsamtalet besöktes av uppskattningsvis 100 personer. Skolverket informerade och deltog i diskussionen utifrån myndighetens instruktionsenliga uppdrag rörande nationella minoriteter, myndighetens uppdrag om att öka andelen behöriga lärare i samiska och uppdraget om att öka kunskapen om nationella minoriteter i skolan¹⁰.

Skolverkets webbplats

Skolverket har inom ramen för uppdraget fortsatt att arbeta för att tydligare lyfta fram och utveckla information på www.skolverket.se/natmin där undervisningsmaterial om nationella minoriteter och rätten till undervisning i modersmål som nationellt minoritetsspråk finns. Under 2018 har webbsidan haft drygt tusen fler visningar än under 2017¹¹.

⁹ www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/kampanj-stodpaket-undervisa-om-romer 2019-01-23 kl.12.41

¹⁰ Enligt förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk 18§ ska myndigheten ha ”[...] ett samlat ansvar för frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken inom ramen för sitt verksamhetsområde vilket innefattar att verka samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till berörda parter [...]” Myndigheten har även enligt Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk, i uppdrag att utveckla, tillgängliggöra och finansiera uppdragsutbildningar för att öka graden av behöriga lärare i samiska.

¹¹ Visningsstatistik www.skolverket.se/natmin :

1 januari – 31 december 2017: 5916 sidvisningar.

1 januari – 17 juni 2018 3637 sidvisningar.

18 juni – 31 december 2018: 3426 sidvisningar.

Skolverket lanserade en ny webbplats den 18 juni men länknamnet till sidan bestod.

Sociala medier

Under året har Skolverket gjort åtta inlägg om nationella minoriteter på sin Facebooksida. Det innebär att frågor som rör nationella minoriteter vid åtta tillfällen har aktualiserats för Skolverkets 65 045 följare på Facebook. Länk till det digitala stödpaketet har spridits till brobyggare och de romska organisationerna genom särskilda e-postutskick. Därutöver har enskilda medarbetare spridit information om stödpaketet via Facebookgrupper¹² som rör modersmålsundervisning. Ofta har inläggen varit knutna till dagar som på ett eller annat sätt uppmärksammas av nationella minoriteter själva, såsom minnesdagar och nationaldagar. Skolverket har informerat om nationella minoriteter i två av sina digitala nyhetsbrev under året.

Utskick till skolbibliotek

Skolverket har tidigare tagit fram en affisch i syfte att öka medvetenheten om nationella minoriteter och uppmärksamma lärare på att det ingår i deras uppdrag att undervisa om nationella minoriteter inom ämnena svenska, historia, samhällskunskap och modersmål som nationellt minoritetsspråk.¹³ Affischen har Skolverket på olika sätt spridit under 2018, till exempel genom ett utskick till samtliga skolbibliotek med bemanning. Det innebar att drygt 800 skolbibliotek i hela Sverige nåddes av utskicket som bestod av affischen, häftet "Vi läser om romer" samt ett brev med ytterligare tips om resurser på området. Utskicket ledde bland annat till att det beställdes 11 exemplar på kelderash och 12 exemplar på arli av boken Django.

Samverkan

Forum för levande historia

Skolverket har under 2018 haft ett nära samarbete med Forum för levande historia (FLH). Förutom att Skolverket lyfter material från FLH i det digitala stödpaketet och länkade till deras material inför förintelsens minnesdag den 27 jan 2018, så har myndigheterna även samarbetat omkring utställningen "Vi är romer" som visas på Norrbottens museum i Luleå under perioden september 2018 – juni 2019. Samarbetet innebär att Skolverkets material för undervisning lyfts på Norrbottens museums webbplats i anslutning till information om utställningen¹⁴. Det innebär även att alla lärare som bokar ett klassbesök på utställningen får e-post med information om Skolverkets digitala stödpaket samt att de vid besöket får ett exemplar av häftet "Vi läser om romer". När utställningen är avslutad kommer insatsen att följas upp.

¹² Stödpaketet delades i Facebookgruppen Modersmål Sverige den 27 sept. 2018. Gruppen har 2010 medlemmar. Stödpaketet delades i Facebookgruppen Modersmållärare den 27 sept. 2018. Gruppen har 283 medlemmar.

¹³ https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a27e46/1529405035254/undervisa_om_nationella_minoriteter_skolverket_180619.pdf 2019-01-23 kl.12.41

¹⁴ <http://norrbottnensmuseum.se/utstaellningar-program/utstaellningar/vi-aer-romer-moet-maenniskorna-bakom-myten.aspx> 2019-01-29 kl.12.55

2019-02-20
Dnr 2018:1425
6 (8)

Länsstyrelsen i Stockholm

Tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm har Skolverket haft möjlighet att sprida material på hemsidan Utbudet.se. Länsstyrelsen i Stockholm har erbjudit skolboken Antiziganismen i Sverige och i samband med detta fanns det möjlighet att ladda ner Skolverkets affisch om nationella minoriteter tillsammans med tidigare framtagna lektionsförslag samt häftet ”Vi läser om romer” i pdf-format. Materialet var publicerat från 6 september till 17 oktober 2018. Under den perioden laddades affischen inklusive lektionsförslagen ned 66 gånger (att jämföra med totalt 40 gånger på Skolverket.se under hösten) och häftet ”Vi läser om romer” 36 gånger (att jämföra med fyra gånger på Skolverket.se). I slutet av oktober fanns det inte längre några exemplar av skolboken kvar i lager och erbjudandet på Utbudet.se togs bort.

Länsstyrelsen i Stockholm har även informerat om det digitala stödpaketet för undervisning i sitt nyhetsbrev. Nyhetsbrevet går ut till ungefär 600 adresser, bland annat till kommunernas samordnare för nationella minoriteter.

Utbildningsradion UR

Skolverket har under året haft ett nära samarbete med UR. I ett inledande skede syftade samarbetet främst till att undersöka vilket undervisningsmaterial hos UR som är relevant för Skolverket att sprida i sitt digitala stödpaket. I ett senare skede har Skolverket och UR även hjälpt varandra att nå ut till respektive målgrupper. Den 7 augusti presenterade UR Skolverkets digitala stödpaket på sin Facebooksida UR Nationella minoriteter. Under SO-dagarna den 11-12 september i Stockholm arrangerade UR en filmvisning. Vid det tillfället spred de för Skolverkets räkning 70 exemplar av affischen om undervisning om nationella minoriteter samt ett stort antal av häftet ”Vi läser om romer”. På romernas nationaldag den 8 april länkade Skolverket bland annat till material från UR i sitt Facebookinlägg.

Romskt informations- och kunskapscenter (RIKC)

12 november arrangerade Skolverket tillsammans med Romskt informations- och kunskapscenter (RIKC)¹⁵ en förmiddag för förskoleförvaltningen i Malmö Stad. 18 personer deltog. Skolverket höll i ett informationspass som behandlade lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt förskolans läroplan och de kommande förändringarna i denna. RIKC höll i ett pass om den nationella minoriteten romer och diskriminering.

¹⁵ RIKC är en del av Malmö stad. Verksamheten vänder sig till den romska befolkningen och majoritetssamhället. Centret arbetar med stöd och hjälp på individnivå, till föreningar och anställda inom Malmö stad. <https://malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Mangfald--delaktighet/Nationella-minoriteter/Romskt-informations--och-kunskapscenter.html>

Den globala skolan

Den globala skolan, en del av Universitets- och högskolerådet, arrangerade en heldag för grundskolepersonal med fokus på nationella minoriteter i Göteborg den 12 april. Under eftermiddagen bidrog Skolverket genom att presentera skolans uppdrag rörande nationella minoriteter och minoritetsspråk samt distribuera affischen till deltagarna. Drygt 25 personer deltog.

Analys och framåtblick

Analys

Den inledande ansatsen att utveckla insatser i samverkan med utvalda kommuner visade sig svår att genomföra. Ett sådant arbetssätt kräver tid, engagemang och resurser hos alla inblandade, och det inledande arbetet är mycket tidskrävande. Därför är förutsättningarna för att få igång ett arbete i kommunerna bättre nu då det redan finns utvecklade insatser att erbjuda i form av det digitala stödpaketet och utbildningen på Södertörns högskola. Det innebär att startsträckan tidsmässigt för deltagande blir kortare.

Utifrån de erfarenheter som gjorts så här långt kan myndigheten konstatera att samverkan med andra aktörer är central för att nå ut till målgrupperna och skapa möjligheter att bidra till utveckling enligt uppdraget att öka kunskaperna om nationella minoriteter. Samarbetet med berörda myndigheter och organisationer har fungerat väl. Skolverket har under 2018 fått till stånd flera givande samarbeten och ser stora möjligheter att fördjupa detta arbete under 2019.

Framåtblick

Skolverket kommer på olika sätt att fortsätta arbeta för att huvudmän i större utsträckning ska ta sitt ansvar när det gäller att öka kunskapen i skolan om nationella minoriteter och tillgodose att elever får den undervisning på området som de har rätt till.

Myndigheten avser att fortsätta uppdraga åt Södertörns högskola att erbjuda en utbildning med fokus på den nationella minoriteten romer. Vissa justeringar kommer att göras med utgångspunkt i deltagarnas synpunkter och eventuella lokala förutsättningar hos de kommuner som vill delta.

Det saknas i stort sett undervisningsmaterial om nationella minoriteter och minoritetsspråk, liksom det saknas undervisningsmaterial på minoritetsspråken. Dessutom kan det som finns upplevas som svårt att hitta. I den tidigare kartläggningen inom uppdraget blev det exempelvis tydligt att relativt få lärare känner till Skolverkets läromedelssupplement om romer. Eftersom det inte ingår i Skolverkets ordinarie uppdrag att ta fram läromedel är det inte till Skolverket som lärare i första hand vänder sig för att söka undervisningsmaterial. Av den anledningen är det extra värdefullt att samverka med andra och nyttja flera olika kanaler för att väcka ett intresse för nationella minoriteter och att visa på var kunskap finns. Genom det

2019-02-20
Dnr 2018:1425
8 (8)

digitala stödpaketet om romer sprider Skolverket nu även material som andra myndigheter och organisationer har tagit fram.

Skolverket kommer även fortsättningsvis att erbjuda undervisningsmaterial på Utbudet.se i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholm. Myndigheten kommer också att fortsätta samarbetet med andra aktörer, för att fler ska nås av kunskapen om att det finns material för undervisning på Skolverkets webbplats.

Under 2019 avser myndigheten att i samverkan med andra aktörer skapa motsvarande digitala stödpaket för kunskap om övriga nationella minoriteter. Lärare har i uppdrag att undervisa om samtliga nationella minoriteter vilket gör det viktigt att Skolverket tar ett samlat grepp i frågan och inte lyfter fram en specifik grupp i allt för hög utsträckning.

Skolverkets bedömning är att det efter uppdragets sista år (2019) behövs fortsatta insatser för att öka kunskapen i skolan om den nationella minoriteten romer. Det arbete som hittills har gjorts och de kontakter som har etablerats är en bra grund att bygga vidare på i fortsatt arbete.